

The Prediction of Academic Well-Being based on Social Intelligence and Social Isolation in High School Girl and Boy Students

Arash Shahbaziyan khonig, M.A

Educational psychology, Faculty of Education and psychology, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran.

Siavash Sheikhalizadeh, Ph.D

Assistant Professor in Educational Psychology, Faculty of Education and psychology, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran.

Fatemeh Alipour, Ph.D Student

Educational psychology, Faculty of Education and psychology, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran.

Ali Asgar Mohammadiyan Garibe, M.A

Educational psychology, Faculty of Education and psychology, Tabriz University, Tabriz, Iran.

Abstract

This study aimed to investigate the role of the components of social intelligence and social isolation in academic well-being among students. The research method was descriptive and correlational. The population consisted of all students enrolled in Tabriz city secondary schools in the 2019-2020 academic year that according to Krejcie and Morgan table, 370 students (197 girls and 173 boys) were selected by the multistage cluster sampling method. Instruments were Tromso Social Intelligence Scale (Silvera et al, 2001), Social Isolation (Modarresi Yazdi, 2014) and Academic Well-being (Tuominen-Soini et al, 2012). Data were analyzed using multiple regression analysis (stepwise). The results of multiple regression analysis showed that the components of social intelligence and social isolation could significantly predict all components of academic well-being ($p < 0/05$). Social intelligence and social isolation play an important role in academic well-being among students. Therefore, in educational programs for the increase of academic well-being among students, social intelligence and social isolation require more attention.

Keywords: social intelligence, social isolation, academic well-being, girl and boy students, high school

پیش‌بینی بهزیستی تحصیلی بر اساس هوش اجتماعی و انزوای اجتماعی در دانش‌آموزان دختر و پسر مقطع متوسطه دوم

آرش شهبازیان خونیک

کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشکده روانشناسی و علوم

تربیتی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز، ایران

سیاوش شیخعلی زاده*

استادیار روانشناسی تربیتی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی،

دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز، ایران

فاطمه علی پور

دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی، دانشکده روانشناسی و علوم

تربیتی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز، ایران

علی اصغر محمدیان قریبه

کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشکده روانشناسی و علوم

تربیتی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی نقش مؤلفه‌های هوش اجتماعی و انزوای اجتماعی در بهزیستی تحصیلی دانش‌آموزان انجام شد. روش پژوهش توصیفی و از نوع همبستگی بود. جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان دختر و پسر مقطع متوسطه دوم شهر تبریز در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ بود که بر اساس جدول کرجسی و مورگان ۳۷۰ نفر (۱۹۷ دختر و ۱۷۳ پسر) آن‌ها با روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسش‌نامه‌های هوش اجتماعی ترومسو (Silvera et al, 2001)، انزوای اجتماعی (Modarresi Yazdi, 2014) و بهزیستی تحصیلی (Tuominen-Soini et al, 2012) استفاده گردید. داده‌ها با استفاده از تحلیل رگرسیون چندگانه (گام به گام) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه نشان داد که مؤلفه‌های هوش اجتماعی و انزوای اجتماعی توانستند به‌طور معناداری تمام مؤلفه‌های بهزیستی تحصیلی را پیش‌بینی نمایند ($P < 0/05$). هوش اجتماعی و انزوای اجتماعی نقش مهمی در بهزیستی تحصیلی دانش‌آموزان دارند؛ بنابراین در برنامه‌های آموزشی برای افزایش بهزیستی تحصیلی دانش‌آموزان باید به هوش اجتماعی و انزوای اجتماعی توجه ویژه‌ای داشت.

واژه‌های کلیدی: هوش اجتماعی، انزوای اجتماعی، بهزیستی تحصیلی، دانش‌آموزان دختر و پسر، مقطع متوسطه دوم

مقدمه

بهبودی تحصیلی (academic well-being) بر نقش فعال دانش‌آموز و توانایی‌های او در ایجاد محیط سرزنده تحصیلی تأکید ویژه‌ای دارد (Moradi, Soleimani, Shahabzadeh, Sabaghian & Dehganizadeh, 2016). این مفهوم با هدف پیوند کارکردهای عاطفی و تحصیلی، بهسازی رابطه فراگیرنده مدرسه و ایجاد تغییرات موازی پیش‌رونده در فرد و مدرسه، توسط (Tuominen-Soini, Salmela-Aro & Niemivirta, 2012) دانش‌آموزان دبیرستانی توسعه یافت که شامل چهار مؤلفه است. اولین مؤلفه، مؤلفه فرسودگی نسبت به مدرسه است که شامل خستگی تحصیلی، نگرش بدبینانه نسبت به مدرسه و احساس ناکارآمدی است و باعث استرس، انگیزش نامطلوب و در نهایت افت تحصیلی دانش‌آموز می‌شود (Kinnunen, Lindfors, Rimpelä, Salmela-Aro, Rathmann & et al, 2016). مفهوم فرسودگی تحصیلی با برخی مفاهیم مانند مشکل خواب، نگرانی و نشخوار ذهنی همپوشانی دارد. البته باید دقت نمود وجه تمایز آن‌ها در این است که فشار روانی، خستگی، اضطراب و علائم افسردگی به موقعیت ویژه و خاصی مربوط نیستند؛ اما فرسودگی تحصیلی وابسته به موقعیت خاص است یعنی فرسودگی تنها در موقعیت مدرسه اندازه‌گیری می‌شود (Fiorilli, De Stasio, Di Chiacchio, Pepe & Salmela-Aro, 2017).

مؤلفه دیگر از بهزیستی تحصیلی، درگیری با تکالیف مدرسه است، مفهوم درگیری در تکالیف مدرسه از اواخر دهه ۱۹۸۰ مورد بررسی قرار گرفته است و به طور معمول یک ساختار چندبعدی شامل ابعاد روان‌شناختی، تحصیلی، انگیزشی، شناختی و رفتاری است. مفهوم درگیری در تکالیف مدرسه به طور عمده در شمال آمریکا مورد بررسی قرار گرفته بود؛ اما یک رویکرد جدید در اروپا، درگیری در مدرسه را تا حدودی متفاوت گسترش داده است و آن شامل انرژی و نیرومندی در مدرسه (انگیزشی)، تعهد نسبت به مدرسه (شناختی) و جذب شدن در کارهای مدرسه (رفتاری) است (Salmela-

Aro & Upadyaya, 2014). ۲۰۱۳ عدم درگیری یکی از بزرگ‌ترین چالش‌هایی است که معلمان در کلاس درس با آن روبه‌رو می‌شوند. مطالعات اخیر بیانگر این موضوع است که بیش از ۴۰ تا ۶۰ درصد از دانش‌آموزان، عدم درگیری را در انجام تکالیفشان نشان می‌دهند (Yazzie-Mintz & McCormick, 2012). درگیری یک عامل قابل تغییر و انعطاف‌پذیر است که به آسانی می‌تواند تحت تأثیر شرایط اجتماعی و آموزشی قرار گیرد. در حقیقت ارتقاء درگیری تحصیلی از اهداف اصلی بسیاری از پژوهش‌های مدارس به‌خصوص در سطح راهنمایی بوده است (OECD, 2013). دانش‌آموزانی که از نظر هیجانی و شناختی با یادگیری درگیرند، وقت و تلاش بیشتری را صرف مطالعه کردن می‌کنند و بهزیستی تحصیلی بالاتری دارند، به طور مناسب با نیازهای تحصیلی خود کنار می‌آیند و بر مسائل دوران تحصیل فائق می‌آیند و این احساس درگیری و کارآمدی در مقابل نیازهای تحصیلی با میزان بهزیستی تجربه شده ارتباط دارد (Lee, Lee & Bong, 2014). مؤلفه سوم بهزیستی تحصیلی، رضایتمندی تحصیلی است که محققان معتقدند رضایت از مدرسه می‌تواند از یک سو عاملی محافظتی و توانمندکننده برای عملکرد موفقیت‌آمیز در مدرسه، افزایش یادگیری و بهزیستی روان‌شناختی باشد (Meneghel, Martínez, Salanova & de Witte, 2019) و از سوی دیگر، عدم رضایت از آن می‌تواند به عنوان عاملی خطر ساز عمل کرده و موجب گرایش فرد به رفتارهای نامطلوبی مانند استفاده از مواد مخدر گردد (Findik, Unver, Yesilyurt & Ozkan, 2018).

مؤلفه چهارم بهزیستی تحصیلی ارزش مدرسه است که معمولاً به عنوان درکی که دانش‌آموزان از تحصیل در مدرسه دارند، تعریف می‌شوند و شامل ارزش درونی و بیرونی است (Rosenzweig, Wigfield & Eccles, 2019). دانش‌آموزان با احساس بهزیستی تحصیلی بالا هیجانانگیز مثبت دارند، در صورتی که دانش‌آموزان با احساس بهزیستی تحصیلی پایین، حوادث و وقایع تحصیلی‌شان را نامطلوب ارزیابی کرده و بیشتر هیجانانگیز منفی از

و همکلاسان ارتباط برقرار کنند (Terwase, Ibaishwa & Enemari, 2016). در صورتی که دانش‌آموزان دارای هوش اجتماعی پایین، قادر به برقراری کردن روابط متقابل اجتماعی و تعامل با اطرافیان نیستند و با مسائلی نظیر قلدری، پرخاشگری، بزهکاری، افت تحصیلی، ناسازگاری در مدرسه، درگیرند (Pabian & Vandebosch, 2016). (Shehni, Shojaie, Behroozi, & Maktabi, 2011) و (Rajabi & Valadbeygi, 2016) در پژوهش‌های خود نشان دادند که هوش اجتماعی با بهزیستی روانی رابطه معناداری دارد؛ اما علاوه بر هوش اجتماعی، یکی از عواملی که می‌تواند بهزیستی تحصیلی دانش‌آموزان را تحت تأثیر قرار دهد انزوای اجتماعی (social isolation) است (Wilson & Cordier, 2013). انزوای اجتماعی وضعیتی است که در آن روابط و پیوندهای عینی فرد با دیگر افراد جامعه، گروه‌ها و اجتماعات منفصل می‌گردد و عضویت و مشارکت در گروه‌های رسمی و غیررسمی، تضعیف شده و یا قطع می‌شود. در حقیقت، این شرایط به معنای ضعف و یا فقدان پیوندهای اجتماعی و دوستی و همچنین روابط افراد با گروه‌های رسمی و غیررسمی است (Haghighatian, 2013). انزوای اجتماعی اشاره به زندگی بدون مصاحبت، فقدان دیگران مهم و مناسبات مشترک، اعتماد و حرکت به سمت دوره‌های بحران و گسست در اتصالات عینی و شبکه‌های روابط اجتماعی اعضای جامعه کرده و بر عملکرد و بهزیستی افراد پیوستگی اجتماعی درون جامعه تأثیر منفی می‌گذارد (Hawthorne, 2006). فقدان روابط مؤثر، تهدیدی جدی برای رفاه و سلامتی افراد به وجود می‌آورد؛ افرادی که روابط استوار و معنادار با سایرین را حفظ نکرده و کسی را ندارند که به هنگام ضرورت به او مراجعه کنند تا حد زیادی در خودشان غوطه ور می‌شوند. این مسأله اغلب به مشکلات خطرناکی از قبیل اختلالات روانی، افسردگی، عزت نفس پایین، مشکلات اجتماعی و علائم مرضی جسمانی منجر می‌گردد (Hortulanus, Machielse & Meeuwesen, 2006). فقدان این شبکه‌های روابط اجتماعی معنادار می‌تواند پیامدهای بسیار خطرناکی برای

جمله اضطراب، افسردگی و خشم را تجربه می‌کنند (Diener & Tay, 2015). بر این اساس، بررسی دقیق مسأله بهزیستی تحصیلی و عوامل تأثیرگذار بر آن باید سرلوحه کار دست‌اندرکاران آموزش و پرورش آن جامعه باشد زیرا بهبود وضعیت تحصیلی فراگیران، یکی از اهداف اساسی نظام‌های آموزش و پرورش معاصر است (Ghadampour, Heidaryani, Barzegar-Bafroui & Dehghan-Menshadi, 2018). به‌علاوه، بهزیستی تحصیلی دانش‌آموزان در مدارس اهمیت بالایی دارد؛ توجه به بهزیستی دانش‌آموزان باعث می‌شود که سطح فرسودگی در مدرسه آنان کنترل شود و بدین طریق درگیری در تکالیف مدرسه، رضایت از مدرسه و ارزش مدرسه در آنان افزایش پیدا کند (Veiskarami, Khalili, Alipour & Alavi, 2019).

یکی از عواملی که می‌تواند با بهزیستی تحصیلی دانش‌آموزان رابطه داشته باشد و در ادبیات پژوهشی به آن کمتر پرداخته شده، هوش اجتماعی (social intelligence) است. هوش اجتماعی، شامل توانایی‌هایی است که به درک روابط مردم و مهارت‌هایی که به تعامل و روابط بین فردی موفق می‌انجامد، منجر می‌شود (Zautra, Zautra, Gallardo & Velasco, 2015). هوش اجتماعی دربرگیرنده دو نوع هوش درون فردی و هوش بین فردی است که شامل دانش و آگاهی در مورد خود و دیگران است (Menon, 2015). هوش اجتماعی شامل سه مؤلفه است: پردازش اطلاعات اجتماعی که به توانایی فرد و پیش‌بینی رفتار و احساسات دیگران تأکید دارد؛ آگاهی اجتماعی که توانایی فعالانه رفتار کردن مطابق با موقعیت، زمان و مکان را مورد اندازه‌گیری قرار می‌دهد و مهارت‌های اجتماعی که جنبه‌های رفتاری، مهارت‌های ارتباطی بنیادی، عمل کردن جسورانه و برقراری، نگهداری و شکستن رابطه را اندازه‌گیری می‌کند (Silvera, Martinusse & Dahl, 2001). دانش‌آموزانی که هوش اجتماعی بالایی دارند می‌توانند در مدرسه، نظرات خود را به خوبی بیان کرده و از حق و حقوق خود دفاع کنند و با مسئولان مدرسه و دوستان

جدول (rejcic & Morgan, 1970) ۳۷۰ نفر (۱۹۷ نفر دختر و ۱۷۳ نفر پسر) از آن‌ها با روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند. پیش از توزیع پرسش‌نامه‌ها، رضایت شفاهی شرکت‌کنندگان برای شرکت در پژوهش کسب شد و درباره بی‌نامی پرسش‌نامه‌ها و محرمانگی اطلاعات به آنان اطمینان خاطر داده شد. همچنین، داشتن رضایت آگاهانه برای مشارکت در این پژوهش و قرار داشتن در فاصله سنی ۱۵ تا ۱۸ از شرایط ورود به مطالعه بود.

ابزار سنجش

مقیاس هوش اجتماعی ترومسو (Tromso Social Intelligence Scale): مقیاس حاضر را (Silvera et al, 2001) تهیه کردند. این مقیاس شامل ۲۱ گویه است که در یک طیف لیکرت ۵ درجه‌ای از کاملاً مخالف تا کاملاً موافق است که بر اساس یک مقیاس ۵ درجه‌ای از ۱ تا ۵ نمره‌گذاری می‌گردد. حداقل نمره ۲۱ و حداکثر ۱۰۵ است. نمره بین ۲۱ تا ۴۲ نشان دهنده میزان هوش اجتماعی ضعیف، نمره بین ۴۲ تا ۶۳ نشان‌دهنده میزان هوش اجتماعی در سطح متوسط و نمره بالاتر از ۶۳ نشان‌دهنده میزان هوش اجتماعی بسیار خوب است. مقیاس هوش اجتماعی دارای سه زیرمقیاس پردازش اطلاعات اجتماعی (۷ گویه)، مهارت‌های اجتماعی (۷ گویه) و آگاهی اجتماعی (۷ گویه) است. برای هر کدام از زیرمقیاس‌ها، حداقل نمره ۷ و حداکثر نمره ۳۵ است. پایایی این مقیاس را سازندگان آن به ترتیب برای زیرمقیاس‌های آگاهی اجتماعی، پردازش اطلاعات اجتماعی و مهارت‌های اجتماعی ۰/۸۱، ۰/۸۶ و ۰/۸۹ گزارش نموده‌اند. همچنین، در پژوهش (Rezayi, 2010) برای بررسی روایی سازه و ساختار عاملی مقیاس از تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی ساختار سه عاملی مشابه با مقیاس (EFA) اصلی را شناسایی کرد: پردازش اطلاعات اجتماعی، آگاهی اجتماعی و مهارت‌های ۳۶ درصد واریانس کل را تبیین می‌کردند. ضریب پایایی همسانی درونی (آلفای

بهبودی افراد داشته باشد. انسان‌ها بدون ارتباطات اجتماعی معنادار، کمک و حمایت اجتماعی دریافت نکرده و آرامشی احساس نمی‌کنند، کیفیت زندگی و عملکرد شخصیشان به صورت منفی تحت تأثیر قرار می‌گیرد، تنهایی را تحمل کرده و خود را در وضعیت انزوای اجتماعی می‌یابند. به طور کلی اشخاصی که در شبکه‌های روابط اجتماعی جاگیری شده‌اند، سطوح بالاتری از بهزیستی را نسبت به کسانی که از لحاظ اجتماعی منزوی‌اند، تجربه می‌کنند و به سالم بودن تمایل بیشتری دارند (Kalantari, Hoseinizadeh, Sakhaee & Emamalizadeh, 2015). در پژوهش‌های (Tian, 2016)؛ (Ye & Lin, 2015) و (Abbasi, Darvishpour & Mansouri, 2018) مشخص شد که انزوای اجتماعی عامل مهم تأثیرگذاری در بهزیستی ذهنی محسوب می‌شود.

در مجموع، مرور مطالعات پیشین نشان می‌دهد که پژوهش‌های بسیار اندکی ارتباط هوش اجتماعی و انزوای اجتماعی را با بهزیستی تحصیلی دانش‌آموزان بررسی کرده‌اند؛ بنابراین نیاز به پژوهش‌های بیشتری در این زمینه احساس می‌شود. همچنین مطالعه‌ای که هر سه متغیر را در یک مطالعه بر روی دانش‌آموزان تحت پوشش قرار دهد در گستره پیشینه یافته نشد. به علاوه، با آگاهی از نتایج مطالعاتی مانند این پژوهش، می‌توان جنبه‌های مختلفی از بهزیستی تحصیلی را در بین دانش‌آموزان مورد بررسی قرار داد؛ از این رو هدف این پژوهش بررسی نقش مؤلفه‌های هوش اجتماعی و انزوای اجتماعی در بهزیستی تحصیلی دانش‌آموزان بود. بر این اساس نیز، یک سؤال پژوهشی در نظر گرفته شد: آیا مؤلفه‌های هوش اجتماعی و انزوای اجتماعی می‌توانند مؤلفه‌های بهزیستی تحصیلی را پیش‌بینی کنند؟

روش

روش پژوهش، جامعه آماری و نمونه: روش این پژوهش توصیفی و از نوع همبستگی بود. جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان دختر و پسر مقطع متوسطه دوم شهر تبریز در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ بود که بر اساس

موافقت یا عدم موافقت پاسخ‌دهنده را با سی و یک گویه که درباره عقاید وی هستند، در طیف لیکرت مورد سؤال قرار می‌دهد. پرسشنامه مذکور شامل ابعاد ارزش مدرسه ۹ گویه، فرسودگی نسبت به مدرسه ۹ گویه، رضایتمندی تحصیلی ۴ گویه و درآمیزی با کار مدرسه ۹ گویه است. (Tuominen-Soini et al, 2012) روایی مقیاس را مطلوب ارزیابی کردند. این محققان مقدار آلفای کرونباخ برای ابعاد چهارگانه ارزش مدرسه، فرسودگی نسبت به مدرسه، رضایتمندی تحصیلی و درآمیزی با کار مدرسه را به ترتیب ۰/۶۴، ۰/۷۷، ۰/۹۱، ۰/۹۴ محاسبه کردند. همچنین در پژوهش (Moradi, Soleimani, Shahabzadeh, Sabaghian & Dehganizadeh, 2016) شاخص‌های برازش تحلیل عاملی تأییدی، وجود ابعاد چهارگانه را تأیید کرد و ضرایب آلفای کرونباخ همسانی درونی ابعاد چهارگانه بهزیستی تحصیلی را مطلوب نشان داد. در پژوهش حاضر نیز ضریب آلفای کرونباخ برای زیرمقیاس‌های ارزش مدرسه ۰/۸۹، فرسودگی نسبت به مدرسه ۰/۷۳، رضایتمندی تحصیلی ۰/۷۴ و درآمیزی با کار مدرسه ۰/۸۴ به دست آمد که نشان‌دهنده پایایی مطلوب پرسشنامه حاضر بود. دو نمونه از گویه‌های پرسشنامه عبارت است از: «فکر می‌کنم رفتن به مدرسه، اتلاف وقت است» و «احساس می‌کنم در حال از دست دادن علاقه‌ام نسبت به محیط مدرسه هستم».

روش اجرا و تحلیل داده‌ها

بعد از آماده‌سازی ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات و هماهنگی با اداره کل آموزش و پرورش و مسئولان محترم، ابتدا از بین نواحی، ناحیه ۲ و سپس از بین مدارس ناحیه ۲، ۸ مدرسه دخترانه و پسرانه به صورت تصادفی انتخاب شدند و در نهایت از هر مدرسه چند کلاس به تصادف انتخاب گردید و با همکاری معلمان و مسئولان مدارس پرسش‌نامه‌ها اجرا و جمع‌آوری شدند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش آمار توصیفی، از گزارش میانگین و انحراف معیار و در بخش آمار استنباطی، از تحلیل رگرسیون چندگانه (گام‌به‌گام)

کرونباخ) نیز برای کل مقیاس ۰/۷۵ به دست آمد که نشان‌دهنده پایایی مطلوب این مقیاس بود. در پژوهش حاضر نیز، ضریب آلفای کرونباخ برای زیرمقیاس‌های پردازش اطلاعات اجتماعی ۰/۸۶ و مهارت‌های اجتماعی ۰/۸۹، آگاهی اجتماعی ۰/۸۷ و برای کل مقیاس ۰/۸۸ به دست آمد. دو نمونه از گویه‌های پرسشنامه به این شرح است: «من به آسانی با افراد جدید سازگاری پیدا می‌کنم» و «اگر فردی را ناراحت کنم، ناراحتی ایجاد شده در او را درک می‌کنم».

پرسشنامه انزوای اجتماعی (Social Isolation)

(Questionnaire, Modarresi Yazdi, 2014): این مقیاس شامل ۱۹ گویه است که در یک طیف لیکرت ۵ درجه‌ای از بسیار کم تا بسیار زیاد است که بر اساس یک مقیاس ۵ درجه‌ای از ۱ تا ۵ نمره‌گذاری می‌گردد. حداقل نمره ۱۹ و حداکثر ۹۵ است. نمره بین ۱۹ تا ۳۲ نشان‌دهنده میزان انزوای اجتماعی ضعیف، نمره بین ۳۲ تا ۶۴ نشان‌دهنده میزان انزوای اجتماعی در سطح متوسط و نمره بالاتر از ۶۴ نشان‌دهنده میزان انزوای اجتماعی بسیار خوب است. مقیاس انزوای اجتماعی داری چهار زیرمقیاس پردازش تنهایی (۶ گویه)، عجز (۳ گویه) و یأس اجتماعی (۶ گویه) و کاهش تحمل اجتماعی (۴ گویه) است. در پژوهش (Modarresi Yazdi, 2014) پایایی مقیاس حاضر با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۲ به دست آمد و روایی پرسشنامه نیز مورد تأیید قرار گرفت. در پژوهش حاضر نیز ضریب آلفای کرونباخ برای زیرمقیاس‌های تنهایی ۰/۷۰، عجز ۰/۷۲، یأس اجتماعی ۰/۷۴ و کاهش تحمل اجتماعی ۰/۷۸ به دست آمد که نشان‌دهنده پایایی مطلوب این مقیاس بود. دو نمونه از گویه‌های پرسشنامه عبارت است از: «کاملاً احساس تنهایی می‌کنم» و «من نیاز به همنشینی و همراهی دارم».

پرسشنامه بهزیستی تحصیلی (Academic Well-Being Questionnaire):

(Tuominen-Soini et al, 2012): پرسشنامه بهزیستی تحصیلی را با الگوگیری از شاخصه‌های روانشناسی بهزیستی مرتبط با بافت مدرسه گسترش دادند. این پرسشنامه از نوع خودسنجی است که میزان

استفاده شد. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS22 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌های پژوهش

در مطالعه حاضر تعداد ۳۷۰ نفر از دانش‌آموزان در دامنه سنی ۱۵-۱۸ سال شرکت داشتند که از این تعداد ۱۹۷ نفر دختر (۵۳/۲ درصد) و ۱۷۳ نفر پسر (۴۶/۸ درصد) بودند. پیش از تحلیل رگرسیون چندگانه پیش‌فرض‌های این روش بررسی شد. برای بررسی خطی بودن، نرمال بودن

و همسانی باقیمانده‌ها از نمودار پراکنش استفاده شد که نتایج نشان داد این پیش‌فرض‌ها به خوبی رعایت شده بودند. همچنین مقادیر عددی Durbin-Watson بیانگر استقلال باقیمانده‌ها بود و مقادیر شاخص‌های ضریب تحمل (Tolerance) و تورم واریانس Variance inflation factor (VIF) نشانگر این بود که بین متغیرهای پیش‌بین هم خطی جدی وجود نداشت و نتایج حاصل از مدل رگرسیون قابل اطمینان است.

جدول ۱. مشخصه‌های آماری رگرسیون چندگانه (گام به گام) مؤلفه‌های هوش اجتماعی و انزوای اجتماعی بر بهزیستی تحصیلی دانش‌آموزان ($n=370$)

متغیر ملاک	متغیر پیش‌بین	R	Df	F	Sig.F	Beta	T	Sig.t
	یأس اجتماعی	۰/۳۱	(۳۶۸,۱)	۳۷/۹۲	۰/۰۰۱	-۰/۲۶	-۵/۲۱	۰/۰۰۱
ارزش مدرسه	آگاهی اجتماعی	۰/۴۰	(۳۶۷,۲)	۳۵/۳۹	۰/۰۰۱	۰/۲۳	۴/۷۸	۰/۰۰۱
	کاهش تحمل اجتماعی	۰/۴۲	(۳۶۶,۳)	۲۶/۳۶	۰/۰۰۱	-۰/۱۳	-۲/۶۶	۰/۰۰۱
	یأس اجتماعی	۰/۴۳	(۳۶۸,۱)	۸۲/۹۸	۰/۰۰۱	۰/۲۹	۵/۳۶	۰/۰۰۱
فرسودگی نسبت به مدرسه	تنهایی اجتماعی	۰/۴۷	(۳۶۷,۲)	۵۲/۳۹	۰/۰۰۱	۰/۲۰	۳/۶۵	۰/۰۰۱
	کاهش تحمل اجتماعی	۰/۴۹	(۳۶۶,۳)	۳۸/۰۶	۰/۰۰۱	۰/۱۳	۲/۷۴	۰/۰۰۶
	یأس اجتماعی	۰/۳۲	(۳۶۸,۱)	۴۲/۱۸	۰/۰۰۱	-۰/۲۷	-۵/۳۴	۰/۰۰۱
رضایتمندی تحصیلی	کاهش تحمل اجتماعی	۰/۳۷	(۳۶۷,۲)	۲۸/۵۸	۰/۰۰۱	-۰/۱۶	-۳/۰۰۳	۰/۰۰۳
	آگاهی اجتماعی	۰/۳۹	(۳۶۶,۳)	۲۲/۰۲	۰/۰۰۱	۰/۱۴	۲/۸۰	۰/۰۰۵
	آگاهی اجتماعی	۰/۲۸	(۳۶۸,۱)	۳۱/۷۵	۰/۰۰۱	۰/۲۵	۵/۱۴	۰/۰۰۱
درآمیزی با کار مدرسه	یأس اجتماعی	۰/۳۶	(۳۶۷,۲)	۲۶/۹۸	۰/۰۰۱	-۰/۱۹	-۳/۷۱	۰/۰۰۱
	کاهش تحمل اجتماعی	۰/۳۷	(۳۶۶,۳)	۱۹/۴۵	۰/۰۰۱	-۰/۱۰	-۱/۹۹	۰/۰۴۷

رضایتمندی تحصیلی را مورد پیش‌بینی قرار دادند. مؤلفه‌های آگاهی اجتماعی، یأس اجتماعی و کاهش تحمل اجتماعی با هم، در گام سوم ۱۴ درصد از واریانس درآمیزی با کار مدرسه را پیش‌بینی نمودند. همچنین، تمامی مقادیر ضرایب رگرسیون استاندارد نشده و و ضرایب رگرسیون استاندارد شده معنادارند ($p < 0/05$)؛ بنابراین با توجه به سؤال پژوهشی مؤلفه‌های هوش اجتماعی و انزوای اجتماعی توانستند به طور معناداری تمام مؤلفه‌های بهزیستی تحصیلی را پیش‌بینی نمایند.

در راستای سؤال پژوهشی نتایج جدول ۱ نشان می‌دهد که مؤلفه‌های یأس اجتماعی، آگاهی اجتماعی و کاهش تحمل اجتماعی با هم، در گام سوم ۱۸ درصد از واریانس ارزش مدرسه را مورد پیش‌بینی قرار دادند. مؤلفه‌های یأس اجتماعی، تنهایی اجتماعی و کاهش تحمل اجتماعی با هم نیز، در گام سوم ۲۴ درصد از واریانس فرسودگی نسبت به مدرسه را پیش‌بینی نمودند. مؤلفه‌های یأس اجتماعی، کاهش تحمل اجتماعی و آگاهی اجتماعی با هم، در گام سوم ۱۵ درصد از واریانس

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به اهمیت نقش هوش اجتماعی و انزوای اجتماعی در بهزیستی تحصیلی دانش‌آموزان، پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش مؤلفه‌های هوش اجتماعی و انزوای اجتماعی در بهزیستی تحصیلی دانش‌آموزان صورت گرفت. با توجه به سؤال پژوهشی یافته‌ها نشان دادند که مؤلفه‌های هوش اجتماعی توانستند به‌طور معناداری تمام مؤلفه‌های بهزیستی تحصیلی را پیش‌بینی نمایند.

با مرور تحقیقات پیشین مطالعه‌ای در زمینه نقش هوش اجتماعی در بهزیستی تحصیلی دانش‌آموزان یافته نشد. مطالعات اندکی نیز ارتباط مؤلفه‌های هوش اجتماعی را با بهزیستی ذهنی و بهزیستی روانی بررسی کرده بودند. با این وصف یافته حاضر می‌تواند به نوعی با پژوهش‌های شهنی بیلاق منیجه و همکاران (Shehni et al, 2011) و (Rajabi & Valadbeygi, 2016) همسو باشد. در تبیین یافته فوق می‌توان گفت که رشد اجتماعی و مهارت‌های اجتماعی دربردارنده ارتباط سالم و منطبق بر موقعیت در افراد است. مهارت‌های اجتماعی دلالت بر رفتارهای فراگرفته شده قابل قبولی دارد که فرد را قادر می‌سازد تا با دیگران رابطه مؤثر داشته و از عکس‌العمل‌های نامعقول اجتماعی خودداری کند (Asher & Taylor, 1981). دانش‌آموزان با مهارت‌های اجتماعی بالا هنگام رو به رو شدن با وقایع و چالش‌های تحصیلی احساس استرس کمتر و بهزیستی بالاتری دارند (Shehni et al, 2011)؛ چنین دانش‌آموزانی روش‌های مؤثری را در مقابله هرچه بهتر با مشکلاتی که به‌طور روزمره در مدرسه با آن مواجه می‌شوند، به کار می‌گیرند. این دانش‌آموزان با استفاده از تجارب گذشته خود یاد گرفته‌اند که می‌توانند با مشکلات و مسائل پیش‌آمده به نحو احسن مقابله نمایند و درک آن‌ها از تجارب قبلی خود منجر به زیاد شدن حس اطمینان به خود می‌شود و با همین حس اطمینان به خود می‌توانند رفتارهای مفید و مؤثری در تعامل با افراد و شبکه‌های گروهی داشته باشند و از این طریق حمایت اجتماعی

خوبی نیز دریافت نمایند (Hanzal, Segrin, Donnerstein, 2007)؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که هوش اجتماعی بالا و روابط اجتماعی خوب، توجیه‌کننده خوبی برای ارتباط با بهزیستی تحصیلی است.

به‌علاوه، هوش اجتماعی عامل مؤثر و تعیین‌کننده‌ای در برآیندهای زندگی واقعی مانند موفقیت در مدرسه، دانشگاه، تحصیل، شغل و روابط بین شخصی است؛ به عبارت دیگر هوش اجتماعی توانایی درک و فهم دیگران و ایجاد ارتباط با آن‌هاست. هوش اجتماعی به دانش‌آموزان کمک می‌کند ارتباط بهتری با معلمان، همکلاسی‌ها و همچنین دیگران و توانایی تفاهم و مدیریت مؤثر در زندگی و محیط تحصیلی خود را داشته باشند. در همین راستا در پژوهش (Souri & Rahmati, 2017) مشخص شد که هوش اجتماعی با ارتباط با مدرسه رابطه مثبت معناداری داشت. دانش‌آموزانی که مهارت‌های اجتماعی را به خوبی یاد گرفته‌اند و آگاهی اجتماعی بالایی دارند، می‌دانند چگونه ارتباط برقرار کنند، چطور دوست پیدا کنند و چطور دوستانشان را نگه دارند، با کسانی که گذشته، سن، فرهنگ و عملکرد احساسی- اجتماعی متفاوتی دارند راحتند و مهم‌تر آنکه قادرند کاری کنند که دیگران در کنار آنان احساس راحتی و خوشحالی داشته باشند. این روابط اجتماعی حاصل از هوش اجتماعی دانش‌آموزان منجر به کاهش فشار روانی در آن‌ها شده و در سلامت و بهزیستی روانی آن‌ها تأثیرگذار است (Buehring & Moore, 2018)؛ بنابراین، می‌توان گفت دانش‌آموزانی که از هوش اجتماعی بالایی برخوردارند و روابط اجتماعی سالم و درستی با دیگران دارند، درک بهتری از محل تحصیل خود خواهند داشت، از طرفی نیز فرسودگی تحصیلی کمتر و رضایتمندی تحصیلی بیشتری را تجربه خواهند کرد.

با توجه به سؤال پژوهشی یافته دیگر این پژوهش نشان داد که مؤلفه‌های انزوای اجتماعی توانستند که به‌طور معناداری تمام مؤلفه‌های بهزیستی تحصیلی را

نداشتن، خطرپذیری کم و درون‌گرایی از خود نشان می‌دهند (Bossaert, Colpin, Pijl & Petry, 2012). این پیامدهای منفی و فشارهای روانی به‌نوبه خود احساس تنهایی را در آنان پایدار ساخته و آنان را دلسرد کرده و میل و انگیزه‌ای برای رویارویی با موقعیت‌ها و افراد جدید در آنان باقی نمی‌گذارد. با تداوم این احساس، به تدریج نشانه‌های افسردگی، خستگی هیجانی بیش از حد، ناامیدی و فرسودگی تحصیلی در دانش‌آموزان نمایان شده و در نهایت زمینه‌افت عملکرد تحصیلی آنان را فراهم خواهد ساخت. بر این اساس می‌توان گفت که دانش‌آموزانی که تنهایی بیشتری را احساس می‌کنند، فرسودگی تحصیلی بیشتر و بهزیستی تحصیلی کمتر نیز خواهند داشت.

با وجود نتایج مهمی که از پژوهش حاضر قابل استنباط است اما به علت محدودیت‌هایی که وجود داشت، باید در تعمیم این نتایج جوانب احتیاط را رعایت نمود. از محدودیت‌های پژوهش حاضر، کمبود پیشینه پژوهشی با وجود جستجو و بررسی تمامی منابع داخلی و خارجی بود. محدودیت دیگر پژوهش حاضر استفاده از ابزارهای خودگزارشی است که ممکن است نتایج در معرض سوگیری مطلوبیت اجتماعی قرار گیرد. همچنین، جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر تبریز و محدود به مدارس دخترانه و پسرانه در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ بود، به همین خاطر نتایج حاضر ممکن است در سال‌های دیگر، گروه‌های سنی متفاوت، دانشجویان و دانش‌آموزان دیگر تغییر یابد. بر اساس یافته‌ها پیشنهاد می‌شود برای تقویت هوش اجتماعی دانش‌آموزان، به طور مستمر مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی در محیط خانواده و مدارس به آن‌ها آموزش داده شود. همچنین، به متصدیان نظام آموزشی کشور، مدارس و رسانه‌های جمعی پیشنهاد می‌شود با برگزاری کلاس‌ها و کارگاه‌های آموزشی، راهکارهای پیشگیری و مهارت‌های مقابله با انزوا و تنهایی اجتماعی دانش‌آموزان را به والدین، معلمان و مدیران مدارس آموزش دهند.

پیش‌بینی نمایند. در مورد این یافته نیز با وجود مرور تحقیقات پیشین داخلی و خارجی، مطالعه‌ای در زمینه نقش انزوای اجتماعی در بهزیستی تحصیلی دانش‌آموزان یافته نشد و بیشتر تحقیقات بر ارتباط انزوای اجتماعی با بهزیستی روانشناختی و ذهنی متمرکز شده بودند؛ اما می‌توان گفت که تا حدودی این یافته می‌تواند با پژوهش‌های (Tian, 2016)؛ (Ye & Lin, 2015) و (Abbasi et al, 2018) همخوان باشد زیرا به طور کلی در این تحقیقات ارتباط انزوای اجتماعی با بهزیستی تأیید شده است. در تبیین یافته حاضر می‌توان اظهار کرد که مطابق با تئوری‌های دورکیم و بالبی، ترتیبات ساختاری نهادهای اجتماعی بر منابع در دسترس افراد مؤثر بوده و بدین رو بر واکنش‌های عاطفی و روانی آنها تأثیر می‌گذارد. دورکیم بر این باور است که مشارکت در امور گروه و یا جامعه می‌تواند منجر به افزایش احساس تعلق به گروه و جامعه شود و هرچه احساس نزدیکی و پیوند فرد با گروهش قوی‌تر باشد، احتمال انزوا و به خطر افتادن سلامتی فرد کاهش می‌یابد. وجود شبکه‌های اجتماعی به صورت حائلی در مقابل عوامل فشارزای درونی عمل می‌کند که با فراهم آوردن حمایت‌های عاطفی، دوستی‌ها و فرصت‌هایی برای اعمال اجتماعی معنادار، اثر بسیار مؤثری بر عزت نفس افراد و افزایش توان مقابله با مشکلات و افسردگی‌ها داشته و در نهایت به احساس سلامت روانی منجر می‌گردد. در این فرایند حمایت اجتماعی همچون سپری مانع نفوذ استرس در فرد شده و سبب می‌گردد تا هرچه بیشتر از تجارب منفی پرهیز کند (Kalantari et al, 2015)؛ بنابراین دانش‌آموزانی که مشارکت بیشتری در گروه‌های تشکیل شده در مدرسه دارند و پیوندهای اجتماعی قوی‌تری دارند، حمایت اجتماعی بیشتر و فرسودگی تحصیلی کمتری خواهند داشت. از سویی دیگر، دانش‌آموزانی که انزوا و تنهایی اجتماعی بالایی دارند با هجوم احساسات منفی روبه‌رو می‌شوند، عزت‌نفس پایینی دارند و به‌ویژه نسبت به توانایی‌های خود تردید می‌کنند و در رفتارهای بین فردی، حالت‌هایی مثل خجالت، شرم، جسارت

منابع

- Haghighatian, M. (2013). Effective Social Factors on Social Isolation of the Youth (Case of Study: Isfahan City). *Journal of Iranian Social Development Studies*, 5(4), 87-98.
- Hanzal, A., Segrin, C., Donnerstein, C., Taylor, M., & Domschke, T. (2007). Social skills, psychological well-being, and the mediating role of perceived stress. *Anxiety, Stress, & Coping*, 20, 321-329.
- Hortulanus, R., Machielse, A., & Meeuwesen, L. (2006). *Social isolation in modern society*. London: Routledge.
- Kalantari, A., Hoseinizadeh arani, S., Sakhaee, A., & Emamalizadeh, H. (2015). Isolation and health: Survey on the relationship between social Isolation and mental health upper 18 Years old citizens; with attention to the mediation role of social support. *Contemporary Sociological Research*, 4(6), 89-116.
- Kinnunen, J. M., Lindfors, P., Rimpelä, A., Salmela-Aro, K., Rathmann, K., Perelman, J., ... & Lorant, V. (2016). Academic well-being and smoking among 14-to 17-year-old schoolchildren in six European cities. *Journal of adolescence*, 50, 56-64.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and psychological measurement*, 30(3), 607-610.
- Lee, W., Lee, M. J., & Bong, M. (2014). Testing interest and self-efficacy as predictors of academic self-regulation and achievement. *Contemporary educational psychology*, 39(2), 86-99.
- Meneghel, I., Martínez, I. M., Salanova, M., & Witte, H. (2019). Promoting academic satisfaction and performance: Building academic resilience through coping strategies. *Psychology in the Schools*, 56(6), 875-890.
- Menon, A. (2015). Motivational beliefs of secondary school students in relation to social intelligence. *International Journal of Physical and Social Sciences*, 5(4), 257.
- Modarresi Yazdi, F. (2014). *Investigation of social and cultural factors of social isolation*
- Abbasi, M., Darvishpour, A., & Mansouri, L. (2018). Mental health as a moderator of the relationship between social isolation and mental well-being of female students. *Journal of Research Islamic women and family*, 6(11), 9-28.
- Asher, S. R., & Taylor, A. R. (1981). Social outcomes of mainstreaming: Sociometric assessment and beyond. *Exceptional Education Quarterly*, 1(4), 13-30.
- Buehring, J. H., & Moore, P. (2018). Emotional and Social Intelligence as 'Magic Key' in Innovation: A Designer's call toward inclusivity for all. *Journal of Innovation Management*, 6(2), 6-12.
- Bossaert, G., Colpin, H., Pijl, S. J., & Petry, K. (2012). Loneliness among students with special educational needs in mainstream seventh grade. *Research in Developmental Disabilities*, 33(6), 1888-1897.
- Diener, E., & Tay, L. (2015). Subjective well-being and human welfare around the world as reflected in the Gallup World Poll. *International Journal of Psychology*, 50(2), 135-149.
- Findik, U. Y., Unver, S., Yesilyurt, D. S., & Ozkan, Z. K. (2018). Satisfaction Levels of Nursing Students about Summer Term Education. *International Journal of Caring Sciences*, 11(1), 118.
- Fiorilli, C., De Stasio, S., Di Chiacchio, C., Pepe, A., & Salmela-Aro, K. (2017). School burnout, depressive symptoms and engagement: Their combined effect on student achievement. *International Journal of Educational Research*, 84, 1-12.
- Ghadampour, E., Heidaryani, L., Barzegar-Bafroui, M., & Dehghan-Menshadi, M. (2018). The Role of Academic Hope and Perceived Emotional Support in Predicting academic Welfare. *Research in Medical Education*, 10(3), 47-57.
- Hawthorne, H. (2006). Measuring social isolation in older adults: development and initial validation of the friendship scale. *Social Indicators Research*, 77: 521-548.

- of single girls over 30 years of age in Yazd. Master Thesis. Yazd University, Faculty of Social Sciences.
- Moradi, M., Soleimani K. A., Shahabzadeh, S., Sabaghian, H., & Dehganizadeh, H. (2016). Testing for the Factor Structure and Measurement of Internal Consistency of the Irani Version of Academic Well-Being Questionnaire. *Quarterly of Educational Measurement*, 7(26), 123-148.
- OECD. (2013). *PISA 2012 results in focus: What 15-year-olds know and what they can do with what they know*. Paris: Author.
- Pabian, S., & Vandebosch, H. (2016). Developmental trajectories of (cyber) bullying perpetration and social intelligence during early adolescence. *The Journal of Early Adolescence*, 36(2), 145-170.
- Rajabi, S., & Valadbeygi, P. (2016) Predicting Psychological Well-Being on the basis of Spiritual, Emotional and Social Intelligences in Iranian's College Students. *Rooyesh-e-Ravanshenasi Journal*, 5(1), 121-130.
- Rezayi, A. (2010). The Factor Structure and Reliability of the Persian Version of the Trumso Social Intelligence Scale in the Students' Society. *Psychology Journal*, 5(20), 70-87.
- Rosenzweig, E., Wigfield, A., & Eccles, J. (2019). Expectancy-Value Theory and Its Relevance for Student Motivation and Learning. In K. Renninger & S. Hidi (Authors), *The Cambridge Handbook of Motivation and Learning* (Cambridge Handbooks in Psychology, pp. 617-644). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/9781316823279.026.
- Salmela-Aro, K., Upadyaya, K. (2014). "School burnout and engagement in the context of demands-resources model". *British Journal of Educational Psychology*, 84(1), 137-151.
- Shehni, Y. M., Shojaie, A., Behroozi, N., & Maktabi, G. (2011). Relationship between emotional intelligence and social skills with psychological well-being in female students of Shahid Chamran University. *Journal of Psychological Achievements*, 18(1), 73-92.
- Silvera, D., Martinussen, M., & Dahl, T. I. (2001). The Tromsø Social Intelligence Scale, a self-report measure of social intelligence. *Scandinavian journal of psychology*, 42(4), 313-319.
- Souri, F., & Rahmati, F. (2017). *The relationship between social intelligence and school connectedness*. First National Conference on Social Injuries, Ardabil, Mohaghegh Ardabili University.
- Terwase, J. M., Ibaishwa, R. L., & Enemari, J. (2016). Parenting styles and gender as predictors of social intelligence among adolescents in idoma land. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 7(1 S1), 181.
- Tuominen-Soini, H., Salmela-Aro, K., Niemivirta, M. (2012). "Achievement goal orientations and academic well-being across the transition to upper secondary education". *Learning and Individual Differences*, 22, 290-305.
- Tian, Q. (2016). Intergeneration social support affects the subjective well-being of the elderly: Mediator roles of self-esteem and loneliness. *Journal of health psychology*, 21(6), 1137-1144.
- Veiskarami, H., Khalili, Z., Alipour, K., Alavi, Z. (2019). Mediating Role of Academic Engagemen the Peredicting Academic Wellbeing Based Classroom Socio-Mental Climate in Student. *Journal of Cognitive Strategies in Learning*, 7(12), 149-168.
- Wilson, N. J., & Cordier, R. (2013). A narrative review of Men's Sheds literature: reducing social isolation and promoting men's health and well-being. *Health & social care in the community*, 21(5), 451-463.
- Ye, Y., & Lin, L. (2015). Examining relations between locus of control, loneliness, subjective well-being, and preference for online social interaction. *Psychological reports*, 116(1), 164-175.
- Yazzie-Mintz, E., & McCormick, K. (2012). Finding the humanity in the data: Understanding, measuring, and strengthening student engagement. In *Handbook of research*

on student engagement (pp. 743-761).

Springer, Boston, MA.

Zautra, E. K., Zautra, A. J., Gallardo, C. E., & Velasco, L. (2015). Can we learn to treat one another better? A test of a social intelligence curriculum. *PloS one*, *10*(6), e0128638.